

УДК 331.108: 631.11: 331.556 (1–22)

Гошко Т. Д.,*асистент кафедри інформаційних технологій, здобувач Львівського національного аграрного університету*

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Сьогодні міграційні процеси є дуже поширеним явищем у світі. У цій статті спробуємо оцінити обсяги міграційного капіталу, який надходить в Україну.

Ключові слова: *рівень життя, трудова міграція, міграційні процеси, міграційний капітал, грошові перекази мігрантів.*

Сегодня миграционные процессы является очень распространенным явлением в мире. В данной статье попробуем оценить объемы миграционного капитала, поступающего в Украину.

Ключевые слова: *уровень жизни, трудовая миграция, миграционные процессы, миграционный капитал, денежные переводы мигрантов.*

Today, migration is very common in the world. This article will attempt to estimate the volume of migration of capital coming to Ukraine.

Keywords: *standard of living, labor migration, migration, capital migration, remittances migrants.*

Постановка проблеми. Міграція – це особливий феномен, явище, знайоме кожному. Ця тема є актуальною для кожного, адже міграційний капітал є невід’ємною частиною нашого життя. Майже в кожній українській родині є заробітчани. Для держави є надзвичайно важливим оцінити його обсяги, а також знайти і реалізувати можливості залучення цього капіталу на користь суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом багатьох десятиліть наука приділяє значну увагу узагальненню знань про міграцію населення. Серед українських дослідників міграційних процесів можна виділити С. І. Пирожкова, О. У. Хомру, О. А. Малиновську, І. М. Прибиткову. Активно займаються міграційними питаннями Е. М. Лібанова, М. Д. Романюк.

Мета і завдання дослідження. Міграційні потоки мають свою специфіку і двосторонньо впливають як на суспільства, з яких вони походять, так і на суспільства, які їх приймають. Трудова міграція впливає, зокрема, на демографічну ситуацію в країні, на стан ринку праці, на рівень життя на-

селення і поступово займає все більш вагоме місце в системі пріоритетів громадян України. Для багатьох вона стала основним видом заняття. Разом з тим питання міграційного капіталу, оцінки його масштабів, можливостей залучення є мало вивченими і саме тому обрана тема статті є актуальною.

Виклад основного матеріалу. В міру розвитку глобалізації в світі постійно зростають масштаби міграції робочої сили. Водночас зростають доходи та трансфери грошових переказів тих, хто працює за межами батьківщини. Причому обсяги і розміри грошових переказів зростають швидшими темпами, ніж кількість самих міжнародних мігрантів. Міграційно-трудова процеси стали важливим чинником розвитку світового господарства. За даними Міжнародної організації з міграції, кількість мігрантів у світі за останні 40 років зросла у 2,5 рази й офіційно вже перевищила 200 млн. чоловік. В окремих країнах грошові перекази міжнародних мігрантів сягають 20–30% доходів місцевого населення, 30–40% ВВП, 70–100% державного бюджету і значно перевищують обсяги інших видів міжнародного капіталу. У 2008 році ринок грошових переказів країн, що розвиваються, становив 305 мільярдів доларів, а обсяги міжнародної допомоги цим державам – 119 млрд. доларів. Тобто міграційний капітал займає друге місце серед джерел фінансування після іноземних інвестицій. У деяких країнах він становить значну частину ВВП, зокрема у Таджикистані – 44,5%, у Молдові – 38,3%, у Тонго – 35%.

Міжнародний Валютний Фонд трактує визначення "міжнародні грошові перекази" як гроші, надіслані мігрантами сім'ям, родичам і друзям на батьківщину. У щорічному звіті МВФ "Платіжний баланс" грошові перекази мігрантів трактуються як сума трьох таких компонентів:

- оплата праці робітників (compensation of employees), що належить до трудового доходу, одержаного за роботу, виконану нерезидентами для резидентів;

- грошові перекази мігрантів ("workers remittances"), які живуть і працюють у новій країні щонайменше рік, резидентам своєї (рідної) країни;

- трансфери, пов'язані з міграцією, які являють собою оцінений грошовий еквівалент вартості майна мігрантів, що транспортується при переміщенні в іншу країну.

Таким чином, трансфери грошових переказів, по суті, формують окрему складову міжнародного ринку капіталу – міграційний капітал. Його обсяги можна характеризувати як доходи мігрантів, які, за мінусом витрат на їхнє перебування в країні працевлаштування, спрямовуються на батьківщину і використовуються для підвищення економічного та соціального рівня життя рідних і близьких, розвитку місцевих територій та країн загалом.

Науковці виділяють як позитивні, так і негативні ефекти впливу переказів мігрантів на економічну ситуацію. Економічний ефект міжнародної міграції кадрів представлений в табл. 1 [2, с. 5].

Таблиця 1
Економічний ефект міжнародної міграції кадрів

Для країни, що приймає	Для країни-донора
<p>Позитивні ефекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) зниження витрат та збільшення конкурентоздатності товарів; 2) полегшення структурних перебудов; 3) сприяння збалансованості економіки; 4) приймаюча країна використовує готову робочу силу, не витрачаючись на її навчання; 5) можливість використання досягнень чужої культури. 	<p>Позитивні ефекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) зниження безробіття і, відповідно, рівня соціального напруження; 2) колишні мігранти після закінчення контракту, повернувшись в господарське середовище своєї батьківщини, стають джерелами нових знань та навичок; 3) розширення місткості внутрішнього ринку за рахунок валютної допомоги емігрантів своїм близьким.
<p>Негативні ефекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) збільшення пропозиції праці і зниження її оплати; 2) зростає диференціація прибутків населення і соціальна напруга, з'являється основа для загострення національних і релігійних конфліктів; 3) можливі загрози сплеску расизму і ксенофобії; 4) особливо високі витрати нелегальної міграції через її не контрольованість. 	<p>Негативні ефекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) “витік інтелекту” і кваліфікованих кадрів; 2) погіршення вікового складу зайнятої робочої сили, бо емігрантами стають здебільшого молоді і здорові.

Не винятком є і Україна. Вона є активним учасником міграційних процесів. У 2009 році через системи грошових переказів в Україну надійшло 2,94 млрд. доларів, що на 16,25% більше, ніж роком раніше [4]. Потік грошей в Україну став рекордним за всю історію, і це незважаючи на фінансову кризу в країні і світі загалом. Погіршення економічної ситуації в Україні спричинило за собою зниження загального рівня життя, що змусило мігрантів збільшити середню суму переказу. Загалом, перекази в Україну надходять із 190 країн світу. Половина усіх грошових надходжень отримано з Російської Федерації. За Росією йде Іспанія (6%), Італія (6,5%), Португалія, далі – Чехія і Польща, потім – Канада і США. Результати опитування українських домогосподарств (у яких члени родини мігранти) показали, що тільки 20% опитаних отримало гроші з-за кордону офіційним шляхом.

Сьогодні ми вже маємо кошти заробітчан, які вони просто тримають у панчосі. Потрібно запропонувати спосіб активного залучення їх у процес виробництва. Міжнародний досвід показує, що ефективним механізмом швидкого залучення коштів на бюджетні потреби може бути випуск спеціальних державних облігацій та їх розміщення серед мігрантів і діаспори. За останні 60 років цим механізмом скористались уряди більш як 20 країн світу на суму понад 50 млрд. дол. (Ізраїль, Індія, Бангладеш, Китай, Ефі-

опія, Ліван, Пакистан, Непал, Марокко, Ямайка, Зімбабве, Кенія тощо). Найбільший досвід накопичили Ізраїль та Індія, які за 60 років залучили майже 40 млрд. дол. Окремі країни періодично продають облигації для мігрантів у рамках програм фінансування інфраструктурних проєктів (Ізраїль, Бангладеш, Філіппіни). Але більшість країн використовують такий механізм одноразово, приміром, у важкі часи для врегулювання платіжного балансу, фінансування державного боргу, реалізації національних програм будівництва соціальної інфраструктури, зруйнованої внаслідок природних катаклізмів чи військових конфліктів.

Найбільш активно кошти мігрантів за такою програмою залучала Індія. У 2000 році на врегулювання платіжного балансу та боротьбу з наслідками Азійської кризи було залучено 5,5 млрд. дол. У 2008 р. Ефіопія розпочала продаж спеціальних облигацій для мігрантів з метою відбудови енергогенеруючих об'єктів після воєнних конфліктів.

Потенціал реалізації облигацій серед українських мігрантів і діаспори є дуже великим. Наприклад, в Індії та деяких інших країнах річні обсяги продажу облигацій сягають 30–50% сум офіційних грошових переказів, в Ізраїлі – практично 100%. Якщо виходити з цього, Україна могла б розраховувати щонайменше на 3–6 млрд. дол. на рік.

Для країни механізм випуску і реалізації спеціальних міграційних облигацій має подвійне значення. З точки зору інвесторів-мігрантів, облигації дають їм можливість продемонструвати патріотизм, надавши допомогу своїй Батьківщині на вигідних для себе умовах. З погляду української влади, залучені від мігрантів кошти – це стабільне і дешеве джерело зовнішнього фінансування державного боргу та вирівнювання платіжного балансу, особливо в період високої вартості кредитних ресурсів.

Для оцінки міграційних процесів потрібно обчислити обсяги заробітків українських трудових мігрантів за кордоном. Аналіз досліджень та опитувань українських мігрантів Міжнародною організацією з міграції стосовно місячного доходу показав істотні коливання цього показника між країнами. Як видно з таблиці 2, найбільший дохід мігранти отримують у країнах Європейського Союзу. Заробітна плата на сільськогосподарських і підсобних роботах перевищує відповідні середньо українські в 2–3 рази, в будівництві, на автотранспорті, у сфері послуг – в 10–12 разів, на морському транспорті, в охороні здоров'я й освіти – в 15–40 разів [3].

Таблиця 2

Заробітна плата трудових мігрантів в основних країнах перебування

Країна	Заробіток (євро)
Ірландія	3100
Швейцарія	2300
Німеччина	1300

Країни Бенілюксу	1600–1675
Румунія	430
Словаччина	450
Росія	370
Польща	300 – 450
Чехія	350 – 500
Португалія	400 – 600
Італія	500 – 700
Іспанія	1200

У середньому заробіток українського трудового мігранта становить 800 дол. на місяць. На основі даних можна визначити загальний дохід трудових мігрантів.

Щоб залучити такі великі кошти від населення, держава повинна стимулювати ці процеси. Заробітчани мають бути впевнені, що їхні кошти будуть використані у їхніх же інтересах. Наприклад, у Мексиці з 1993 року в Мексиці однією з найпомітніших була програма “два до одного”: до кожного долара США колективних переказів мігрантів відраховували по долару з бюджету штату і федерального бюджету. Пізніше до цього додали долар від муніципальної адміністрації і програма одержала назву “три до одного”. З 1992 до 2001 року в межах цієї програми мігранти інвестували понад 5 млн. дол. США в 400 проєктів, а загальна сума вкладень у ці проєкти перевищила 15 млн. дол. США. Таку ж програму можна запропонувати і для України. На кожен долар заощаджень мігрантів держава може виділити один або два з держбюджету.

Висновки. Дослідження міграційного капіталу в контексті залучення до економіки країни має велике значення для України. Основне завдання влади – реалізувати шляхи залучення цих коштів. Як приклад, можна скористатися досвідом інших країн, зокрема Мексики, Індії, Ізраїлю.

Література:

1. Викулина Н. Незваные гости / Н. Викулина // Корреспондент. – № 2. – 2006. – С. 45-48.
2. Гайдучький А. Міграційний капітал в Україні: прихована реальність / А. Гайдучький // № 15 (644). – 21-27 квітня 2007.
3. Гайдучький А. Облігації для мігрантів: незадіяні можливості / А. Гайдучький // “День”. – № 20 (800). – 29 травня – 4 червня 2010.
4. Из Украины уехали 6,6 миллиона человек [Електронний ресурс] / <http://www.segodnya.ua/news/14193726.html>.
5. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / О. С. Передрій. – К. : Центр навчальної літератури. – 2006. – 274 с.